
SILVO TORKAR

Zemljepisna imena Andol, Bitgovec, Bodovlje, Čeplje, Hotedršica, Kotredež, Lipsenj, Slavnik, Vaseno, Vevče in Želimlje so v slovenskem jezikoslovju – Andol in Bodovlje celo v zgodovinski slovnici – večkrat bila predmet obravnave, vendar se je izkazalo, da njihove razlage bodisi v celoti bodisi v posameznostih ne zadovoljujejo. O imenih Hoč, Lenivec, Pišce in Prebold se jezikoslovci doslej še niso izrekli.

Ključne besede: *etimologija, onomastika, zemljepisna imena.*

The toponyms Andol, Bitgovec, Bodovlje, Čeplje, Hotedršica, Kotredež, Lipsenj, Slavnik, Vaseno, Vevče and Želimlje have often been discussed in Slovene linguistics – Andol and Bodovlje even in historical grammars – yet it turns out that the explanations of their origin are not satisfactory either in certain aspects or as a whole. Until now, the names Hoč, Lenivec, Pišce and Prebold have not been objects of critical scrutiny.

Keywords: *etymology, onomastics, toponyms.*

ANDOL IN BODOVLJE

Andól je manjši kraj v o. Ribnica, ki pa je s svojim imenom že zgodaj pritegnil pozornost jezikoslovcev. F. Miklošič je v znameniti imenoslovni razpravi o slovanskih krajevnih imenih iz občnih imen pri toponomastični bazi št. 1 *ądolъ* f. *vallis czech. oudol m., pol. wądół* pritegnil tudi nsl. a n d o l 'z ohranjenim nosnikom' in pripisom, da tolmačenje vendarle ni brez dvoma (Miklošič 1874: 1). Isti primer je navajal že leta 1852 (Miklošič 1852: 58), sledil pa mu je F. Levstik v polemičnem zapisu »Imena slovenskih krajev« (Levstik 1862: 221).

L. Pintar je v svoji imenoslovni nadaljevanki »O krajnih imenih« napisal kar sedem strani dolg esej z naslovom *Vodušek = Andolšek*, v katerem je dokazoval v naslovu navedeno enačbo (Pintar 1913: 365–371). Trdil je, da oba priimka izhajata iz nekdanjega geografskega apelativa **qdol* v pomenu 'stranska dolina' prek zemljepisnih imen **Vodol* oz. **Ondol*, pri čemer da je slednje ohranjeno v obliki *Andol* 'z nenavadno krepko in jasno ohranjenim nosnikom'.

F. Ramovš (1924: 38) je Pintarjeve navedbe brez zadržkov sprejel v svojo historično slovnico, na enak način jih je pritegnil pri razlagi imena *Voduljski potok* tudi Bezljaj (1961: 306). Bezljaj je pri ponazarjanju slovenskih kontinuant praslovanskega geografskega apelativa **qdolъ* k nedvoumnim toponimom *Vodole, Vodule, Vodale* rad pritaknil tudi *Andol* in priimek *Andolšek* (Bezljaj 1967: 154). Z enakim namenom je Bezljaj – menda zadnjič – pritegnil priimek *Andolšek* tudi pri razmišljanju o problematiki slovenskih priimkov (Bezljaj 1975: 15). V etimološki slovar *Andola* kljub vsemu ni več uvrstil.

Pri ugotavljanju izvora lastnih imen se imenoslovec praviloma najprej ozre po historičnih zapisih. *Andol* pred letom 1500 še ne nastopa v doslej znanih zgodovinskih virih. V franciscejskem katastru je leta 1823 zapisan kot *Andoll* (čeprav danes ime izgovarjajo z *-ov*), enako tudi na jožefinskem vojaškem zemljevidu ok. leta 1780. Pač pa vsebujeta ortneška urbarja iz let 1593 in 1655 zapise treh podložnikov iz Andola: 1593 Vennzel *Landolschekh*, 1655 Matthia *Andolschekh*, Michael *Landolschekh*, sam kraj pa je prvič omenjen 1655 kot *Andoll* (Kranjc 1999). Kar dva od treh nosilcev nedvomno istega priimka ohranjata v zapisu prvotno ime naselja, ki se je glasilo **Landol*. Enako se glasi krajevno ime *Landol* pri Postojni, ledinsko ime *Landol* pri Divači, v 15. stoletju so se tako imenovala tudi Runtole pri Celju, *Landol* pa je tudi kraj pri Smederevu v Srbiji. Ime je zloženska in je besedotvorno in motivacijsko docela primerljivo s takšnimi zemljepisnimi imeni, kot so *Jelendol*, *Knezdol* ipd. Prvi del zloženske, *lan*, smemo šteti za pozabljeno slovensko občno ime z verjetnim pomenom 'jelen damjak', prim. rus. *lanь*, hrvaško in srbsko *lanjac* itn.¹ (Torkar 2006: 173). Odpad vzglasnega *l-* v imenu *Landol* smemo najbrž razložiti z disimilacijo, do katere je prišlo, še preden se je izglasni *-l* začel izgovarjati dvoustnično.

M. Greenberg (2006: 172) je za ponazoritev kontinuante psl. **qdolъ* oz. **vqdol-* pritegnil toponim *Bódovlje* pri Škofji Loki, pri čemer razlaga nastanek vzglasnega *b* z betacizmom, kot ga slovenska zgodovinska slovnica ugotavlja v imenu Benetke < Venetke. Bezljaj (1956: 71) je ta toponim sicer razlagal iz antroponima na **Bqd-*. Greenberg navaja samo dva historična zapisa za *Bodovlje*: 1291 *Vondeul*, 1500 *Vodobli* (prav je: *Wodobli*), ne pa tudi 1318 *Fvndaevl* in 1501 *Fundal* (Blaznik 1963: 213, 359). Če upoštevamo še manjkajoča zapisa za *Bodovlje* in sočasne zapise za nekatere druge toponime z vzglasnim *b-*, kot so 1291 *Veznitz* in *Fesnicz* za Besnico, 1501 *Welitza* za Belco, 1291 *Veiting* za Bitnje, je jasno, da je treba v zapisih za *Bodovlje* videti vzglasni *b* in ne *v*. Tudi osebno ime *Fondegoi*, zapisano v 12. stoletju v Sekovi na Štajerskem, Kronsteiner (1975: 26) rekonstruira v *Bqdigojь*.

Pomemben pa je seveda tudi besedotvorni vidik. Morfem *-ov-*, ki ga vsebujejo tudi najstarejši historični zapisi toponima *Bodovlje*, je mogoče prepričljivo razložiti le, če izvajamo *Bodovlje* iz antroponima **Bodov*, podobno kot izvajamo toponime *Radovljica*, *Rádovlja*, *Trbovlje* iz **Radov* in **Trebov*. Rekonstrukcija se glasi **Bqdvobljь* (potok) oz. **Bqdvoblje* (selo). Množinska oblika imena je, sodeč po starejših historičnih zapisih, nastala po analogiji šele v času po letu 1500.

BITGOVEC

je mikrotoponim v k.o. Doslovče na Gorenjskem, vpisan na katastrskem zemljevidu leta 1826 kot *Bidgoutz* za oznako gozdne parcele, 1868 *bitgovec*, medtem ko je na današnjem Temeljnem topografskem načrtu ime *Bitgovec* vpisano kot ime potoka (TTN5). F. S. Finžgar (1955/6: 290) navaja ime *Botgovec* (brez navedbe naglasnega mesta) kot gorsko ime in ga izvaja iz nem. *Fichtenholz*, D. Čop (1987: 51) pa to ime piše in naglašja *Bidgouc* in Finžgarjevo razlago

¹ Biologi sicer trdijo, da jelen damjak na Slovenskem nikoli ni bil avtohton, naselili so ga šele v drugi polovici 20. stoletja Vprašanje natančne identifikacije apelativa zato še ostaja odprto.

brez pripomb sprejema. Vendar je v tem imenu mogoče prepoznati staroslovenski antroponim **Bytogoj*: **Bytogoj-ev-ec*, prim. *Stógovci* < **Stojgojevci*. Iz antroponima **Bitogoj* je nastalo tudi gorsko ime *Bitagojnjk* v o. Devin Nabrežina (< **Bytogoj-n-ik*). O obstoju nekdanjih antroponimov na **Byt-* pričajo številne *Bitnje*, *Bitiče*, *Betajnovce* idr.

ČEPLJE

je ime štirih naselij v RS (v o. Vransko, Lukovica, Litija in Kočevje), ki ga je Bezljaj (1956: 113, 1976: 78) vseskozi izvajal iz antroponima *Čepǫlb*, tega pa iz glagola *čepeti*. Toda glede na to, da je *Čepno* v o. Pivka na podlagi zapisa *Tschriepen* iz leta 1460 mogoče zanesljivo rekonstruirati kot **Črepno*, torej 'kraj, kjer so bile črepinje', in glede na tamkajšnje stanovniško ime *Čepljani*, smemo upravičeno domnevati, da so vse *Čeplje* (< **Čepljane*) izpeljane iz toponima *Čepno* (< **Črepno*) in z njim v enakem razmerju kot *Cerklje* s *Cerkno*. *Čeplje* v o. Kočevje so v ljudskem jeziku tudi *Čepljane* (SKI 1985: 43), neskrčeno obliko pa ohranja tudi zapis iz leta 1780: *Tseplana* (Jožefinski 1995: 138).

HOČ

je ime 1512 m visoke vzpetine med Poreznom in Petrovim Brdom na nekdanji meji med tolimskim in loškim gospostvom. Tako kot Porezen je očitno prejel svoje ime s cerkljanske strani še pred tirolsko kolonizacijo iz 13. stoletja. Ime je izpeljano iz staroslovenskega osebnega imena *Hot* (prim. današnji priimek *Hotko*) s starim svojilnim priponskim obrazilom *-jv* (vrh), podobno kot *Vič* (< **Vit*) in *Godovič* (< **Godovit*) ali, z dodanim stanovniškim obrazilom *-jane*, *Hoče* pod Pohorjem.

Ime *Hot* je hipokoristična oblika dvočlenskih imen **Hotemir*, **Hotedrag*, **Hotebud* ipd., ki so skupaj z različnimi izpeljankami dobro zastopana v slovenski toponimiji, npr. *Hobovše*, *Hotavlje*, *Hotedršica*, *Hotemaže*, *Hotemež*, *Hotenja*, *Hotič*, *Hotična*, *Hotinja vas*, *Hotovlja*, *Hotunje*, ali, z glasoslovno ponemčenim vzglasjem, *Kotlje*, *Kotmara vas*, *Kotredež* itn.

HOTEDRŠICA IN KOTREDEŽ

O krajevnem imenu *Hotedršica* je od jezikoslovcev prvi pisal L. Pintar, ki je priznal, da nima jasne razlage, kljub negotovosti pa je vendarle postavil nekoliko smešno domnevo, da gre za pomen 'ugodna dolinica' (Pintar 1913: 659). Bezljaj (1956: 213) je najprej uvrstil *Hotedršico* med krajevna imena, nastala iz slovanskih osebnih imen na *Hot-*, ne da bi podrobneje razložil način tvorbe. Obenem je pri vodnem imenu *Kotredeščica* (izpeljanem iz krajevnega imena *Kotredež*) previdno pomislil na antroponim *Hotedrag*. Ob tem je celo navedel dva historična zapisa iz 15. stoletja za krajevno ime *Hotedršica* in s tem že povezal ti imeni (n. d.: 293). Toda v *Esejih o slovenskem jeziku* je svoje mnenje nepričakovano spremenil: »V imenu *Kotredež* se skriva v prvem delu csl. osnova *koterá*, r. *kotorá* 'prepir, svaja'. Verjetno ne gre za antroponim *Koterědrag-jv* 'tisti, ki ljubi prepir', ampak prej *koterě-darž* 'prepiriljivec'!... ..Nemogoče pa je kolikor toliko zadovoljivo rekonstruirati osamljeno ime *Hotedršica* (? iz *koterě-darž-ьskv*).« Pozneje se k imenom ni več vračal.

Toda imeni *Hotedršica* in *Kotredež* sta brez dvoma nastali iz staroslovenskih predkrščanskih osebnih imen. V virih je prvo ime zabeleženo leta 1421 *Kathedresicz*, 1496 *Kathedersicz*, 1689 *Hutedresza*, ok. 1780 *Hottendrestia* in *Hottenderstia*, drugo pa leta 1581 *Quotredessac*, 1689 *Hotredesh*. Izpeljani sta iz osebnega imena *Hotédrag* s starim svojilnim priponskim obrazilom *-jb*, ki je preobrazilo *Hotedrag* v pridevniško ime *Hotedraž* (= Hotedragov, npr. dol), prim. krajevna imena *Todraž* v Poljanski dolini, 1291 *Witodras* < **Vitódrag* oz. **Bitódrag*, *Sedraž* pri Laškem, 1265-67 *Cedraz* < **Sebedrag* idr. *Hotedršica* je prejela še posamostalitveno obrazilo *-ica*. V prvem delu osebnega imena prepoznamo osnovo glagola *hoteti*, v drugem pa pridevnik *drag*. Če bi ga dosledno poknjžili, bi se glasilo *Hotédražica*.

Pri *Kotredežu* si lahko začetni *k-* razlagamo z nemškim vplivom, izglasni *-ež* je nastal zaradi vokalne redukcije, *-tredež* pa s premetom iz *-tedrež*. Iz zapisa *Quotredessac* (*Kotredežah*) pa lahko vidimo, da je bilo to ime nekdanje množinsko: *Hotedraže* (< **Hotedražane*), prim. *Čadraže*, *Modraže*. Današnja edninska oblika, ki jo je zapisal že Valvasor, je nastala s konverzijo iz rodilnika množine: (iz) *Kotredež*.

LENIVEC

je zaselek Erzolja v o. Vipava, ki pa se ponaša s starim historičnim zapisom iz senožeškega urbarja iz leta 1460: *Lunewitz* (Kos 1954: 203). V jožefinskih vojaških opisih okrog leta 1780 je zapisan kot *Linjovecz* oz. *Linovez* (Jožefinski 1997: 132), v franciscejskem katastru iz leta 1822 pa ga najdemo pod imenom *Lineuz* (k.o. Erzelj). Sodeč po najstarejšem historičnem zapisu, ki ga lahko poknjžimo v **Lunjevec*, se v krajevnem imenu skriva občno ime *lunj*, 'vrsta jastreba'. Akad. Milko Matičetov se je s tem ptičem in z njegovim poimenovanjem srečal v Reziji in to ga je pozneje navdahnilo, da mu je posvetil nekaj svojih filoloških in pesniških darov (Matičetov 1989). Opozoril je na kraški priimek *Luin*, pisan tudi *Luin*, ki je seveda nepoknjženi zapis za **Lunj* (priimek ima žarišče v Krajni vasi), mojstrsko pa je iz rezijanščine prepesnil v knjižni jezik pesem *Lün* slepega pesnika in kantavtorja Rina Chineseja (tj. Kneza), ki se začne s presenetljivo resničnim verzom *Lüna na mu dala jyme nji* (Luna mu je dala svoje ime). Ruski etimolog O. Trubačov namreč brez omahovanja izpeljuje zoonim *lunj* iz leksema *luna* zaradi sivkasto bele barve, značilne za perje tega ptiča (ESSJa 1990: 176).

Zoonim *lunj* je še nekajkrat zastopan v slovenski toponimiji: ledinsko ime *Lunjev laz* v Volčah (o. Pivka), gorski imeni *Lunjevica* (Ilirska Bistrica) in *Lunovec* v Senožečah (o. Divača), krajevno ime *Lunovec* (o. Ormož) z edinim historičnim zapisom iz leta 1780 *Lenovecz* (Jožefinski 2000: 170), ki pa se nanaša na bližnjo vzpetino, po kateri je kraj očitno prejel ime.

LIPSENJ

je kraj ob Cerkniškem jezeru s historičnimi zapisi: leta 1425 *Lubssem*, 1438 *Lubsen*, 1444 *Lubzin*, 1497 *Lubsen*, 1581 *Lupsen*, 1780 *Lipsen*. Bezljaj je domneval, da gre za izpeljanko iz zloženega slovanskega antroponima na *Ljub-*, za nadaljnje sklepanje ni več našel prave podlage (Bezljaj 1956: 345). Glede na najstarejši zapis *Lubssem* in glede na številna izpričana staroslovenska osebna imena z elementom *šěmь* 'oseba', kot so *Zemibond* 945 < **Šěmьqđь*, *Zemidrud*

9. st. < **Sēmīdrugō*, *Zemigneu* 9. st. < **Sēmīgnevō*, *Cemikas* 9. st. < **Sēmīkazō*, *Zeminech* 12. st. < **Sēmīnegō*, *Zemizlāua* 12. st., *Semislaw* 1201 < **Sēmīslava*/**Sēmīslavō* (prim. krajevno ime *Semislawče* na Koroškem), *Zemtech*, *Scemitech* 12. st. < **Sēmītebō*, zlasti pa *Luzem*, rudar iz Leobna v 12. stol., ki ga Kronsteiner (1975: 48) rekonstruira v **L'ubisēmō*, smemo upravičeno sklepati, da je krajevno ime *Lipsenj* nastalo iz osebnega imena **L'ubōsēmō* s starim svojilnim obrazilom -*jb*. Delabializacija *l'u > li* je v slovenščini znan pojav, prim. *Libušnje* < **Ljubušnje*, *Ligojna* < **Ljubgojna*, *Limbarje* < **Ljubomirje*, *Libeliče* < **Ljubeliče*, *Libna* < **Ljubno*. Iz antroponimske podstave *Sēm-* je nastalo tudi krajevno ime *Semič*.

PIŠECE

so rojstna vas znamenitega slovarnika Maksa Pleteršnika, vendar doslej menda niso še doživele jezikoslovne razlage. Historični zapisi segajo v leto 1268 in se vse do 19. stoletja bistveno ne spreminjajo: leta 1268, 1284, 1290, 1293, 1299, 1300, 1341 *de Pissetz*, *Pisschetz*, *Pischetz*, *Bissez*, *von Pisschaetz*, *de Pisschaetz*, *von Pyschetz*, *de Pyschaetz*, *von Pischätz*, *de Pischaez*, *Pischaets*, *Pyschaets*; v 14. stoletju tudi *von Pitscheze*, *von Piszerecz*, *von Pichczecze*, *von Pichtzetz*, *Pitschaez*, *von Pischacz*, *Pishaecz*, leta 1346 *Pishacz*, 1478 *vicario plebis in Pischacz*, *decima in plebe in Piscaz*, v 14. stoletju *castrum Bischacz*, v oglejskem viru (Udine) julij 1331 *Piscatio*, november 1331 *Piscatz*, 1332 *Pischaz*, 1371 *Pissecz* (Blaznik HTŠK II: 73–74), 1581 *Pissaz* (Höfler 1982: 40), 1744 *Pischatz* (Florjančič 1744), 1780 *Pischetz*, *Pischatz*, *Pissecz* (Jožefinski 1999: 441). Iz analize jezika zapisov vidimo, da so v nemških virih skoraj brez izjeme oblike s preglasom (*ae*, *e*), v latinskih pa se večkrat pojavijo oblike z *a*, ki je najverjetneje prvotna: **Pišace*.

Na temeljnem topografskem načrtu je vpisan *Pišak* kot ime vzpetine pri Pišecah (TTN5), po pričevanju domačinov pa je *Pišák* poimenovanje večjega območja 2 km južno od središča Pišec, gričevnatega grebena, kjer so bili nekoč vinogradi. Ker je za lokalno narečje značilna asimilacija *šč > š*, npr. *piše* za 'pišče', *šavje* za 'ščavje',² je očitno, da je *Pišak* prvotni **Piščak*. Podstava tega imena je najverjetneje ista kot v glagolu *piščiti*, izpričanem v Beli krajini v pomenu 'cureti', ali v hrv. *pištati* in čakavskem *piščat* 'brizgati', vse iz psl. **piščati* v istem pomenu. V čakavščini je celo ohranjen apelativ *piščak* v pomenu 'izvir' (M Furlan v Bezljaj 1995: 42, s.v. *piščiti*). Za takšno motivacijo govori tudi okoliščina, da ima bližnja Vitna vas zaselek *Pišak*, kjer so trije močnejši izviri (KLS 1976: 48). Krajevno ime *Pišece* je verjetno nastalo s konverzijo iz mestniške oblike vodnega in ledinskega imena **Piščak*, namreč (*v*) **Piščace*, podobno kot *Jesenice* (< **asenikō*), *Lesce* (< **lēsōkō* ali **lēska*), *Žahenberc* (< *Žahenberk*). Slovensko prebivalstvo je sčasoma sprejelo nemško preglaseno obliko *Pišece* namesto domače *Pišace* (glede vpliva nemškega izgovora prim. *Tacen* < **Tēsno* (Torkar 2006: 173), tembolj še, ker je krajevno oz. ledinsko ime prevzel nemški fevdalec za poimenovanje gradu in s tem močno povečal pogostnost rabe tega imena.

PREBOLD

z nemškim poimenovanjem *Pragwald*, je bil do leta 1952 le ime graščine, naselje pa se

² Za informacije o ledinskem imenu in lokalnem govoru se zahvaljujem gospe Marjanci Ogorevc in gospodu Martinu Dušču.

je imenovalo Šempavel oz. Sv. Pavel pri Preboldu. Od 1998 je sedež občine, prej je spadal pod o. Žalec. Nemško ime graščine se pojavlja tako v franciscejskem katastru leta 1825 kot v jožefinskih vojaških opisih okr. 1780. Znano je, da je leta 1493 dobil dvor Ladislav Prager, oskrbnik na Žovneku in v Mozirju. Domneva se, da je ime *Pragwald* poimenovano po lastniku gosposčine, čeprav je njegovo lastništvo trajalo komaj do leta 1519. Starejše ime dvora je najverjetneje bilo *Prewald*, pod tem imenom namreč nastopa vsaj še v ostriškem urbarju iz leta 1585 (Orožen 1965: 343). *Prewald* je nemška prilagoditev slovenskega imena *Preval* (nastalega iz zemljepisnega občnega imena *préval*) z naslonitvijo na *Wald* 'gozd' (Lessiak 1922: 70), v bavarski nemščini pa se izgovarja *Prebolt*. Naselje dejansko stoji pod prevalom, imenovanim *Vrbe* (PKLS 1997: 241).

S prevalom je povezal ime *Prebold* že Badjura (1953: 100), medtem ko mu Bezljaj (1961: 121–122) in Snoj (Bezljaj 2005: 277) nista sledila. Miklošič, Pintar, Ramovš *Prebolda* ne omenjajo.

SLAVNIK

je poimenovanje gore v Čičariji (1028 m), o katerem je Bezljaj menil, da ga je treba izvajati iz apelativa *slama* po disimilaciji *-mn-* > *-vn-* (Bezljaj 1961: 191). Toda ime *Slavnik* je veliko lažje izvajati iz že pozabljenega pridevnika *slav*, iz katerega je izpeljano tudi poimenovanje ptiča slavca po svetlorjavi barvi. Motivacijsko in besedotvorno sorodno je krajevno ime *Slavina* v o. Postojna, preneseno z enakega vodnega imena. Med številnimi dokaj starimi historičnimi zapisi za ta kraj se poleg prevladujoče *Slavine* pojavlja tudi oblika 1376 *Slaunich* (Otošec 1995: 254). Ime (potoka) je motivirano z barvo vode, pridevnik *slav* je imel tu pomenski odtenek 'moten, kalen'. Pridevnik se je ohranil v cerkljanskem narečju: »Voda je *slavka* ob povodnji« (Kenda 1926; Kurkina 1996: 42). Glede tvorbe prim. imena *Slatina* proti *Slatnik*, *Rakitna* (< *Rakitina) proti *Rakitnik*, *Račna* (< *Radičina) proti *Radnik* (historični zapisi za *Račno* leta 1433 do 1449), *Žalna* (< *Žalina) proti **Žalnik* (historični zapis *Saling* iz leta 1460 za *Žalno*).

VASENO

je majhna vas v spodnji Tuhinjski dolini, katere ime navaja Bezljaj (1969: 17, 1982: 125) kot toponimični odraz občnega imena *lasan* 'trava' iz osnove *volsz* 'las'. Jožefinski vojaški zemljevid iz leta 1780 res navaja *Na Vasenu*, katastrski zemljevidi pa 1826 *Vassenu* in 1868 *Vasen* (k.o. Loke v Tuhinju). Toda prvotno glasovno podobo nam nepričakovano razkrije Florjančičev zemljevid iz leta 1744: *Na Lesenem*. V tej luči lahko drugače beremo tudi srednjeveška historična zapisa 1400 *Lasnicz* (< **Lěsnica*) in 1477 *Lastzach* (< **Lěsach*). Opraviti imamo še z enim primerom prehoda jata v *a*, kot ga je sam Bezljaj ugotavljal v krajevnom imenu *Dravlje* < **Drěvlje* (Bezljaj 1965: 271–272, 1967: 109) in kot jih lahko zaznamo v toponimih *Tacen* (< *Těšno) (Torkar 2006: 174; 2008a: 26), na Koroškem *Lesine*, nem. *Lassein*, *Sreje*, nem. *Srajach*, *Sreje*, nem. *Rajach*, na ponemčenem Štajerskem *Lafsnitzbach* < **lěsnica* (Zdovc 2008; Mader 1986: 54).

VEVČE

so bile do leta 1982 samostojno naselje, odtlej pa so del Ljubljane. Ime je množinsko (*na oz. v Vevčah*), prebivalci so *Vevčáni*. Zapisov izpred leta 1500 ni. O imenu je pisal že Pintar (1913: 200–201), ko je v polemiki z jezikoslovcem R. Peruškom zagovarjal pisavo *Vevče* (kot je pisal že H. Freyer leta 1846 v Abecednem seznamu krajevnih imen na Kranjskem) ali *Velče* (kot je pisal *Gemeindelexikon von Krain* leta 1905) proti *Veliče*. Ker ni imel na voljo srednjeveških historičnih zapisov za *Vevče*, si je pomagal z zapisi za *Bevče* (*Weutsch*) pri Velenju, ki govorijo proti rekonstrukciji imena z *i*-jem: leta 1296 *Velths*, *Velcz*, 1480 *Welczsch* in leta 1500 *Weltsch*. Ramovš (1924: 38) je ime *Vevče* navajal kot zgled pisanja *v* za historični *-l* (< **Velče*), vendar se tako kot že Pintar ni izrekel o etimologiji imena. Bezljaj (1976/77: 225) je kljub vsemu tvegala in izrazil mnenje, da »je zadovoljiva in najbolj verjetna razlaga iz **veličane* 'prebivalci na Velikem'«.

Poglejmo si nekaj dosegljivih historičnih zapisov: leta 1825 *Weutsche* (FK, k.o. Dobrunje), 1780 *Beaucz*, *Beucz* (Jožefinski 1996: 190), 1744 *Naveutsche* (Florjančič 1744), 1653 de pago *Na Belzhem*, *ys Belzhiga* (Matične knjige).

Kakor vidimo, nam prav matične knjige odpirajo zanesljivo pot k razlagi krajevnega imena. Izpeljano je pač iz staroslovenskega osebnege imena **Belec* s starim svojilnim obrazilom *-jv*.

Ime se je prvotno glasil **Belče* (*polje, brdo, selo*), vendar je odnosnica bila s časom opuščena. Osebno ime **Belec* se je ohranilo v priimkih *Belec*, *Belc*, *Bevc*. Kot je pravilno domneval že Pintar, imajo *Vevče* svojo vzporednico v velenjskih *Bevčah*, le da je pri *Vevčah* v vzglasju prišlo do prehoda *b > v*, ki je morda delno pogojen tudi z nemško pisavo *w* za *b* (*Weutsche*), prim. *Vratuša* < *Bratuša*, *Vizjak* (*Wisiak*) < *Bizjak*, *Vošnjak* (*Woschniak*) < *Bošnjak*. Ljubljanske *Vevče* in velenjske *Bevče* so postale množinske šele po analogiji z drugimi množinskimi imeni, ker se je občutek za pridevniško naravo tvorjenk z že davno neproduktivnim obrazilom *-jv* izgubil, prim. nekdanje pridevniško **Orlje* v o. Škofljica (*na Orljem*, *z Orljega*), po otrditvi *Orle* in prehod v množino: *na Orlah*.

ŽELIMLJE, ŽELIN IN ŽELINJE

Toponim *Želimlje* ima razmeroma številne historične zapise: leta 1300 *Schelein*, 1318 *Salein*, 1321 *Zelein*, 1436 *in der Seylem*, *in der Soleyn*, *in dem dorff Seleim*, 1689 *Sellain*, *des Seleiner Thal* (Teriaska dolina), 1744 *Selimble*, 1780 *Schelimble*, 1825 *Schelimle*; potok *Želimeljščica*: 1365 *Sellain*, 1689 *der Seleiner Bach* (*Selinske potok*), 1744 in 1780 *Seleiner Bach*, 1825 *Schelimle Bach*.

O tem imenu je dokaj izčrpno razpravljal že L. Pintar (1908: 66–71), ki je na podlagi historičnih zapisov spoznal, da je bila prvotna oblika imena *Želin*, medtem ko sta *Želim* in *Želimlje* sekundarni obliki. Toda pri iskanju etimona za to ime je Pintar kot še v številnih drugih primerih zanemarl antroponimske podstave in se odločil za v slovenskih govorih neizpričani apelativ **žal* v pomenu 'prod, grušč'. V *Želinu* je prepoznal obrazilo *-bnv* oz. *-ina* in ime razložil kot 'peščena ravnina'. P. Skok (1934: 61–62) je naredil kakovostni preskok k antroponimski razlagi imena *Želimlje*, v katerem je videl hipokoristik **Želim* (< **Želimir*

ipd.), žal pa se ni oziral na historične zapise. Njegovo razlago sta v celoti sprejela Bezljaj (1961: 347–348) in Snaj (Bezljaj 2005: 444).

Na Slovenskem poznamo še toponime *Želin* (gen. *Želína*), ki označuje zaselek Straže v o. Cerkno, *Želin*, ime potoka pri Naklem na Gorenjskem, **Želin*, leta 1318 *Selein*, poimenovanje za del Stare Oselice v Poljanski dolini (Blaznik 1963: 213), *Želinje*, zaselek Ukanj v o. Kanal, *Želinje* pri Velikovcu (mest. *na Želinjah*), uradno del vasi Štriholče (Zdovc 2008: 166). Obstaja tudi hišno ime *Želinc* (na Želinu v o. Cerkno) in priimek *Selinec* (samo 8 oseb), ki ni doživel poknjizenja v *Želince*. V Rusiji so še krajevna imena *Жельни*, *Жельнец* (Pskov, Smolensk), vodno ime *Жельнь* (Kaluga), izginulo krajevno ime *Жельнь* (Novgorod), v Makedoniji *Желино* (tudi *Желиње*), vas pri Tetovem, izpričana že v Dušanovi listini iz leta 1343, itd. Ruska imena ukrajinski imenoslovec Šulgač presenetljivo izvaja iz neizpričanega apelativa **želynъ* (Šulgač 2003: 81), čeprav so nedvomno antroponimskega izvora. Poljski jezikoslovec Sławski ni poudarjal zama, da »pripona *-yn'i* igra veliko vlogo v slovanski onomastiki« (Sławski ZSP I: 139). Bezljaj se je v *Esejih* (1967: 159) zavedel obstoja tega svojilnega priponskega obrazila v slovanski onomastiki na primeru krajevnih imen *Tuhinj* in *Strahinj*, ni pa ga pripoznal v imenih *Bobinj*, *Ljubinj*, *Mislinja*, *Hudinja*, *Hotinja vas*, *Boginja vas* (Torkar 2008b: 23–24). V to kategorijo zemljepisnih imen sodijo tudi *Želin* (pravilno poknjizenje bi bilo *Želinj*), *Želinje* in *Želimlje*. Imenska podstava je hipokoristik *Žel* od dvočlenskih imen *Želimir*, *Želibor* ipd., ohranjen v priimku *Žel*. **Želynъ* je bil prvotno svojilni pridevnik, ki se je posamostalil: 'tisti, ki pripada Želu'. Z disimilacijo je iz prvotne oblike *Želin(j)* nastala oblika *Želim*, ki je izpričana v 15. stoletju, iz te oblike pa je s svojilnim obrazilom *-jъ* nastalo krajevno ime *Želimje* (selo, polje), z epentezo pač *Želimlje*. Množinska oblika imena se je začela pojavljati neregularno, kot se je na terenu pozanimal že Pintar, in je po vsem sodeč nastala po analogiji. Starejša oblika se je v 17. in 18. stoletju še ohranjala v imenu potoka: *Selinske potok*, *Seleiner Bach*.

LITERATURA

- Badjura, Rudolf
1953 *Ljudska geografija*, Ljubljana: Državna založba Slovenije.
- Bezljaj, France
1956–1961 *Slovenska vodna imena I-II*, Ljubljana: SAZU.
1965 Položaj slovenščine v okviru slovanskih jezikov. V: *I. seminar slovenskega jezika, literature in kulture*. 16 str. [ponatis v: Bezljaj 2003: 268–277].
1967 *Eseji o slovenskem jeziku*. Ljubljana.
1969 Onomastika in leksikologija. V: *Onomastica Jugoslavica* [Ljubljana] 1: 10–21 [ponatis v: Bezljaj 2003: 355–365].
1975 Na Kranjskem je največ Horvatov. *7 D* 4 (29), 17. 7.: 14–15 [ponatis v: Bezljaj 2003: 1216].
1976 *Etimološki slovar slovenskega jezika. Prva knjiga, A–J*. Ljubljana.
1976–1977 O imenih Sneberje, Sostro in drugo. *Jezik in slovstvo* 22: 226–228 [ponatis v: Bezljaj 2003: 572–574].
1982 *Etimološki slovar slovenskega jezika. Druga knjiga, K–O*. Ljubljana.

- 1995 *Etimološki slovar slovenskega jezika. Tretja knjiga, P–S*. Dopolnila in uredila M. Snoj in M. Furlan. Ljubljana.
- 2003 *Zbrani jezikoslovni spisi*. Ur. Metka Furlan. [2 zv.] Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- 2005 *Etimološki slovar slovenskega jezika. Četrta knjiga, Š–Ž*. Ur. M. Snoj in M. Furlan. Ljubljana [avtorji gesel F. Bezljaj, M. Snoj in M. Furlan].

Čop, Dušan

- 1987 Romansko-germanski lingvistično-onomastični vplivi na Zgornjem Gorenjskem. V: Šivic - Dular, Alenka (ur.), *23. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Zbornik predavanj*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, 41–52.

ESSJa

- 1990 *Этимологический словарь славянских языков. Праславянский лексический фонд, Выпуск 16 (*lokadlo–*lvživъsъ)*, Под редакцией члена-корреспондента АН СССР О.Н. Трубачева. Москва.

Finžgar, Fran Saleški

- 1955–1956 Vasi pišejo. Osebna in krajevna imena v Doslovičah. *Jezik in slovstvo* 1 (10): 289–291.

Greenberg, Marc L.

- 2006 Glasovna podoba slovenskega jezika skozi čas. *Slavistična revija* 54, Posebna številka: [167]–175.

Kenda, Josip

- 1926 *Slovarsko gradivo s Tolminskega*. Gorica [rokopis hrani Inštitut za slovenski jezik F. Ramovša ZRC SAZU].

Kranjc, Marijan F.

- 1999 Prvi spisek tlačanov Slemen, *Rešeto* št. 1, Ribnica (<http://users.volja.net/marijankr/R04-tlacani.html>).

Kronsteiner, Otto

- 1975 *Die alpenlavischen Personennamen*. Wien: Österreichische Gesellschaft für Namenforschung.

Kurkina, Ljubov Viktorovna

- 1996 Л. В. Куркина, О лексических архаизмах толминского диалекта. V: *Razprave 2. razreda SAZU* 15, 35–46. Ljubljana: SAZU.

Lessiak, Primus

- 1922 Die kärntnischen Stationsnamen. Mit einer ausführlichen Einleitung über die kärntnische Ortsnamenbildung. *Carinthia* [Klagenfurt] 1: 1–124.

Levstik, Fran

- 1862 Imena slovenskih krajev. *Kmetijske in rokodelske novice* 20, št. 27: 221.

Mader, Brigitta

- 1986 *Die Aplenslawen in der Steiermark. Eine toponomastisch-archäologische Untersuchung*. Wien.

Matičeto, Milko

- 1989 Lün(j). *Traditiones* 18: 119–124.

Miklošič, Franc

- 1852 *Vergleichende Lautlehre der slavischen Sprachen*. Wien.
- 1872–1874 *Die slavischen Ortsnamen aus Appellativen I-II*. Wien.

Orožen, Janko

- 1965 Preteklost Savinjske doline od davnih do današnjih dni. V: Debič, Danijel Dane (ur.), Savinjski zbornik. Žalec: Pripravljani odbor za proslavo dvajsetletnice osvoboditve in proglasitve trga Žalec za mesto (Savinjski zbornik; 2), 322–415.

Pintar, Luka

- 1908 Želimlje (Črtica o krajnih imenih). *Izvestje Muzejskega društva za Kranjsko* [Ljubljana] 18: 66–71.
1913 O krajnih imenih. *Ljubljanski zvon* [Ljubljana] 33: poglavja IX, XII, XVI.

Ramovš, Fran

- 1924 *Historična gramatika slovenskega jezika. II. Konzonantizem*. Ljubljana: Učiteljska tiskarna.

Skok, Petar

- 1934 Iz slovenačke toponomastike II. *Etnolog* [Ljubljana] 7: 51–87.

Ślawski, Franciszek

- 1974 ZSP I. Zarys slowotwórstwa prasłowiańskiego. V: *Słownik prasłowiański, tom 1*. Wrocław etc., 43–141.

Šulgač, Viktor Petrovič

- 2003 В.П. Шульгач, К реконструкции праславянского лексического фонда: производные на *-уль (на основе ономастического материала »Новгородских писцовых книг«. Студії з ономастики та етимології. Київ.

Torkar, Silvo

- 2006 O domnevnem in dejanskem vplivu nemščine na podobo slovenskih zemljepisnih imen *Landol, Runtole, Tacen, Gameljne. Wiener Slavistisches Jahrbuch* 52: [171]–178.
2008a Tacen – tesen ob Savi. *Delo, priloga Znanost* 50 (205), 4. 9.: 26.
2008b Slovenska zemljepisna imena, nastala iz slovanskih antroponimov. *Slavistična revija* 56, Kongresna številka: [17]–29.

VIRI

Blaznik, Pavle

- 1963 *Srednjeveški urbarji za Slovenijo. Urbarji freisinške škofije*. Ljubljana: SAZU.
1986–1989 *HTŠK. Slovenska Štajerska in jugoslovanski del Koroške do leta 1500. I–III*. Maribor: Obzorja (Historična topografija Slovenije; 2).

Florjančič, Ivan Dizma

- 1744 Ioannes Disma Floriantschitsch de Grinefeld, Ducatus, *Carnioliae Tabula Chorographica*. Labaci.

Höfler, Janez

- 1982 *Trije popisi cerkva in kapel na Kranjskem in Slovenskem Štajerskem s konca 16. stoletja*. Ljubljana: SAZU.

Jožefinski

- 1995–2001 Rajšp, Vinko (ur.), *Slovenija na vojaškem zemljevidu 1763–1787*, zv. 1–7. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

KLS

- 1976 Savnik, Roman in France Planina (ur.), *Krajevni leksikon Slovenije, III. knjiga*. Ljubljana: DZS.

Matične knjige

[b. n. l.] Krstne matice šempetrške župnije v Ljubljani [izpisi v kartoteki Inštituta za slovenski jezik F. Ramovša ZRC SAZU].

Otorepec, Božo

1995 *Gradivo za slovensko zgodovino v arhivih in bibliotekah Vidma (Udine) 1270–1405*. Ljubljana: SAZU.

PKLS

1997 Orožen Adamič, Milan, Drago Perko in Drago Kladnik (ur.), *Priročni krajevni leksikon Slovenije*. Ljubljana: DZS.

SKI (Slovenska krajevna imena)

1985 Jakopin, Franc idr., *Slovenska krajevna imena*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

TTN 5

[b. n. l.] *Temeljni topografski načrti, 1 : 5.000*. Ljubljana: Geodetska uprava Republike Slovenije.

Zdovc, Pavel

2008 *Slovenska krajevna imena na avstrijskem Koroškem. Pregledana in preurejena ter z več sto jezikovnimi imenskimi podatki razširjena žepna izdaja*. Celovec: Drava.

BITS AND PIECES FROM THE ONOMASTICS STORE

Despite a long onomastic tradition, pioneered by the greatest Slovene slavist Fran Miklošič, and despite a considerably big volume of research carried out by both Slovene and foreign linguists such as J. Scheinigg, K. Štrekelj, L. Pintar, P. Lessiak, P. Skok, F. Ramovš, E. Kranzmayer, F. Bezljaj, P. Merku, O. Kronsteiner in H.-D. Pohl, a number of etymologies of Slovene toponyms remain unexplained or poorly explained. This present paper offers analyses of fourteen Slovene oikonyms and three other toponyms, of which ten are derived from anthroponym bases and seven from appellative ones.

Eleven names have been discussed before, one of which, namely Bitgovec, was falsely considered German. In the other ten cases mostly word-formational, but also phonological or motivational aspects of the origin were not indentified correctly. Andol is the name with the longest tradition in the literature (discussed since 1852), while France Bezljaj holds the record of proposing an etymology for the largest number of names (ten).

Mag. Silvo Torkar, Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana, silvo.torkar@zrc-sazu.si